

Avrupa Birliğine Uyum Sürecinde Millî Eğitim Bakanlığı Teftiş Sistemini Yenilenme İhtiyacı

Dr. Öğr. Üyesi Yüksel GÜNDÜZ

Dr. Öğr. Üyesi Yüksel GÜNDÜZ

**AVRUPA BİRLİĞİNE UYUM SÜRECİNDE MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
TEFTİŞ SİSTEMİNİN YENİLENME İHTİYACI**

ISBN 978-605-241-233-6
DOI 10.14527/9786052412336

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2018, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayinevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayinevidir**. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** ve **Pegemindeks.net** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

I. Baskı: Nisan 2018, Ankara

Yayın-Proje: I. Tual Şekercigil
Dizgi-Grafik Tasarım: Ayşe Nur Yıldırım
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Ay-bay Kırtasiye İnşaat Gıda Pazarlama ve Ticaret Limited Şirketi
Çetinemeç Bulvarı 1314.Cadde No:37A-B
0312 472 58 55

Yayıncı Sertifika No: 36306
Matbaa Sertifika No: 33365

İletişim

Karanfil 2 Sokak No: 45 Kızılay / ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50 - 430 67 51
Yayınevi Belgeç: 0312 435 44 60
Dağıtım: 0312 434 54 24 - 434 54 08
Dağıtım Belgeç: 0312 431 37 38
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net

Dr. Öğr. Üyesi Yüksel GÜNDÜZ

Ordu'nun Gökçöy İlçesinde doğdu. İlkokulu köyde, ortaokul ve liseyi de Gürgentepe ilçesinde tamamladı. 1984 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Giresun Eğitim Yüksek Okulunda Sınıf Öğretmenliği bölümünde ön lisansını bitirdi. Gaziantep İli Nizip ilçesinde, Malatya İli Pötürge ilçesinde ve Ankara İli Mamak İlçesinde sınıf öğretmenliği yaptı. 1996 yılında Gazi Üniversitesi Eğitim Yönetimi ve Denetimi Bölümünde lisansını bitirdi. İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğünde ve Iğdır İl Milli Eğitim Müdürlüğünde ilköğretim müfettişi olarak çalıştı. İstanbul'da müfettişliği süresince, 2001 yılında Yıldız Teknik Üniversitesi Eğitim Yönetimi ve Denetimi Bölümünde yüksek lisansını; 2008 yılında Marmara Üniversitesi Eğitim Yönetimi ve Denetimi bölümünde doktorasını tamamladı. 2009 yılından 2015 yılı haziran ayına kadar Artvin Çoruh Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümünde bölüm Başkanlığını yürüttü. 2015 haziranından itibaren Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümünde Dr. Öğretim Üyesi olarak görevini yürütmektedir. Alanıyla ilgili ondan fazla kitap ve kitap bölümü ve onlarca da ulusal ve uluslararası düzeyde makale yazdı. Ayrıca ulusal ve uluslararası çok sayıda kongrelere katılan yazar evli ve iki çocuk babasıdır.

ÖN SÖZ*

Öteden beri üzerinde çokça oynanan Türkiye teftiş sisteminin kurumsallaşabilmesi, sistemi rahatlatırken, teftiştten beklenen yararların sağlanmasına zemin hazırlar. Bu kapsamda, Avrupa Birliği Ülkeleriyle karşılaştırıldığında, Türkiye'deki Millî Eğitim Bakanlığı teftiş sisteminde ne tür yenileşmelerin yapılması gerektiği önemli görülmektedir.

Teftiş alanında yapılacak yenileşme çalışmaları ile sisteme yeni bir ivme kazandırılacağı ve teftiş uygulamalarından etkilenenlerin de bundan olumlu yararlanacağı umulmaktadır. Amacı işgöreni geliştirmek olan teftişin, amacına uygun biçimde yapılması, işgörenin açık alanlarını görmesini sağlayarak daha doğru şeyler yapmasına fırsat sunacaktır. Bu durum işgörenin moral ve motivasyonunu da yükseltecektir.

Bu çalışmada müfettişlerin işe alınması ve yetiştirilmelerinde, teftiş sisteminin yapısında, müfettişlerin çalışma koşullarında, sorumluluk alanlarında, eğitim politikasındaki rollerinde, pozisyonlarında, denetleme sürecinde ve müfettişlere verilen hizmet içi eğitimde ne derece yenileşme ihtiyacı olduğu tartışılmıştır. Bu bağlamda Avusturya, Fransa, İngiltere, Portekiz ve Hollanda teftiş sistemleri incelenmiş, Türkiye'deki teftiş uygulamaları ile karşılaştırılmış ve Türkiye'de bu alanda yapılması gereken yenilikler açıklanmaya çalışılmıştır.

Dr. Öğr. Üyesi Yüksel GÜNDÜZ

Nisan 2018

* Bu kitap **Avrupa Birliğine Uyum Sürecinde Millî Eğitim Bakanlığı Teftiş Sisteminin Yenilenme İhtiyacı** başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....v

1. BÖLÜM

TEFTİŞİN TARİHİ SÜRECİ, TANIMI, TÜRLERİ VE FONKSİYONU

Teftiş Sürecinin Tarihi Gelişimi.....	1
Teftiş Kavramı.....	8
Teftiş Türleri.....	10
Kurum Teftişi.....	11
Ders Teftişi.....	11
Öğretimsel Teftiş.....	11
Genel Teftiş.....	12
Klasik Teftiş.....	12
Modern Teftiş.....	12
Gelişimsel Teftiş.....	12
Farklılaştırılmış Teftiş.....	13
Sanatsal Teftiş.....	13
Klinik Teftiş.....	13
Klinik Teftişin Amacı.....	14
Klinik Denetimin Temel Özellikleri ve Varsayımları.....	15
Gözlem Öncesi Görüşme.....	17
Gözlem.....	17
Analiz.....	18
Gözlem Sonrası Görüşme.....	18
Görüşme Sonrası Analiz (Değerlendirme).....	19
Müfettişin Görev Boyutu.....	20
Müfettişlerin Soruşturma Yapma Sıfat ve Yetkileri.....	25
Müfettişlerin Süreç Boyutunda Yapması Gerekenler.....	27
Müfettişin Rol Boyutunda Yapması Gerekenler.....	28
Müfettişlerin Davranış Boyutunda Yapması Gerekenler.....	30

Öğretmenin Teftiş Sürecine Katılması.....	31
Müfettişin Değişen Rollerini	32
Eğitimde Teftişin Önemi ve Gerekliği.....	32
Teftiş Gücünün Kaynakları	35
Teftişin Amaçları	36
Teftişte Uyulacak İlkeler	37
Hiyerarşide Müfettişin Yeri	38
Müfettiş ve Öğretmenlerin Bazı Stres Kaynakları.....	39
Teftiş Süreci İçin Gelişim Plânı.....	41

2. BÖLÜM

MÜFETTİŞLERİN İŞE ALINMALARI VE YETİŞTİRİLMELERİ

Türkiye'de Müfettişlerin İşe Alınmaları ve Yetiştirmeleri.....	43
Türkiye'de Bakanlık Müfettişlerinin İşe Alınmaları ve Yetiştirilmeleri.....	46
Türkiye'de İlköğretim Müfettişlerinin İşe Alınmaları ve Yetiştirilmeleri.....	50
Avrupa Birliği Ülkelerinde Müfettişlerin İşe Alınmaları ve Yetiştirilmeleri.....	57
Avusturya.....	57
İngiltere.....	59
Fransa.....	62
Portekiz.....	63
Hollanda	63

3. BÖLÜM

TEFTİŞ SİSTEMİNİN YAPISI

Türkiye'de Teftiş Sisteminin Yapısı	69
Bakanlık Müfettişliği	71
İlköğretim Müfettişliği.....	72
Avrupa Birliği Ülkelerinde Teftiş Sisteminin Yapısı.....	77

Avusturya.....	77
İngiltere.....	80
Fransa.....	83
Portekiz.....	86
Hollanda.....	89

4. BÖLÜM

MÜFETTİŞLERİN ÇALIŞMA KOŞULLARI

Türkiye’de Müfettişlerin Çalışma Koşulları.....	95
Avrupa Birliği Ülkelerinde Müfettişlerin Çalışma Koşulları.....	98
Avusturya.....	98
İngiltere.....	99
Fransa.....	100
Portekiz.....	101
Hollanda.....	101

5. BÖLÜM

MÜFETTİŞLERİN SORUMLULUK ALANLARI

Türkiye’de Müfettişlerin Sorumluluk Alanları.....	105
Bakanlık Müfettişlerinin Görev Alanları.....	106
İlköğretim Müfettişlerinin Görev Alanları.....	108
Avrupa Birliği Ülkelerinde Müfettişlerin Sorumluluk Alanları.....	110
Avusturya.....	110
İngiltere.....	112
Fransa.....	114
Portekiz.....	116
Hollanda.....	118

6. BÖLÜM

MÜFETTİşLERİN EğİTİM POLİTİKASINDAKİ YERİ

Türkiye’de Müfettişlerin Eğitim Politikasındaki Rolü.....	123
Avrupa Birliği Ülkelerinde Müfettişlerin Eğitim Politikasındaki Rolü	124
Avusturya.....	124
İngiltere.....	125
Fransa.....	125
Portekiz.....	126
Hollanda	126

7. BÖLÜM

MÜFETTİşLERİN POZİSYONU

Türkiye’de Müfettişlerin Pozisyonu	129
Avrupa Birliği Ülkelerinde Müfettişlerin Pozisyonu	132
Avusturya.....	132
İngiltere.....	133
Fransa.....	133
Portekiz.....	133
Hollanda	134

8. BÖLÜM

TEFTİş SÜRECİ

Türkiye’de Teftiş Süreci.....	137
Avrupa Birliği Ülkelerinde Teftiş Süreci.....	142
Avusturya.....	142
İngiltere.....	144
Fransa.....	147
Portekiz.....	149
Hollanda	150

9. BÖLÜM

MÜFETTİŞLERİN HİZMET İÇİ EĞİTİMİ

Türkiye’de Müfettişlerin Hizmet İçi Eğitimi.....	157
Hizmet İçi Eğitimin Hedefleri	158
Hizmet İçi Eğitimin İlkeleri	159
Avrupa Birliği Ülkelerinde Müfettişlerin Hizmet İçi Eğitimi.....	162
Avusturya.....	162
İngiltere.....	162
Fransa.....	163
Portekiz.....	163
Hollanda	164

10. BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİNE UYUM SÜRECİNDE MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI TEFTİŞ SİSTEMİNİN YENİLENME İHTİYACIYLA İLGİLİ BİR ARAŞTIRMA

Problem Durumu.....	167
Çalışmanın Amacı	171
Araştırmanın Önemi	172
Sınırlılıklar.....	172
Tanımlar	173
Yöntem.....	174
Çalışma Grubu.....	174
Veri Toplama Aracı	174
Verilerin Analizi	175
Bulgular ve Yorum.....	175
Sonuç ve Öneriler.....	197
Kaynakça.....	201

1. BÖLÜM

TEFTİŞİN TARİHİ SÜRECİ, TANIMI, TÜRLERİ VE FONKSİYONU

Teftiş Sürecinin Tarihi Gelişimi

Eğitimde teftiş anlayışı, yönetime ilişkin yaklaşım ve kuramlara uygun bir değişim ve gelişim göstermiştir. Yönetim kuramının ortaya koyduğu ilkelere, varsayımlara ve yaklaşımlara göre, teftişe bakış açıları da birbirinden farklılaşmıştır (Aydın, 2005, s.3). Eğitimin teftişi, hangi grupların teftiş işlemine katılacağı ve yetkilerin ne şekilde sınırlanacağı konusunda alınacak karara bağlıdır. Eğitimi kimlerin denetlemesi ve yönetmesi gerektiği sorusuna, bir halkın tarihi ve felsefesine göre farklı cevaplar verilir (Cramer ve Browne,1974, s.24). Eğitim, her millet için çok önemli olduğundan, onu denetlemek ve yönetmek üzere, bir sistemin kurulması gerekliliği duyulmuştur.

Cramer ve Browne (1974)'e göre, tarihi açıdan teftiş araçlarını, doğrudan doğruya teftiş araçları ve dolaylı teftiş araçları olarak iki gruba ayırmak mümkündür. Doğrudan doğruya teftiş araçları olarak, eğitimin dini gruplar, meslekî dernekler, mahallî kuruluşlar, bir siyasi parti ve devlet tarafından denetlenmesidir. Dolaylı teftiş araçları olarak, değerler sistemi, vergi mükellefleri, baskı grupları ve sınavlar ele alınmıştır. Burada hemen belirtilmesi gereken hususun, devletin teftişe diğer kurumlardan çok daha sonra katılmış olmasıdır. Teftiş, tüm sistemlerde bir alt sistem ve yönetim süreçlerinde bir öge olarak yer almaktadır. Bu anlamda teftiş, özellikle ilk kamu kuruluşlarının örgütlendirildiği, yönetim süreçlerinin uygulanmaya

konulduğu zaman başlamıştır denilebilir (Taymaz, 1993, s.11). Örgütler, kuruluş ilkelerine uygun teftiş sistemlerini de oluşturmuşlardır. Dolayısıyla, teftiş ilkelerinde birlik sağlansa bile, süreçlerde değişikliğin yaşanması doğal bir olgudur. Bunun sonucu olarak da teftiş uygulamaları, ülkeler arasında farklılık göstermektedir.

Bu çalışmada tarihi açıdan teftişe önce genel bir bakış yapılacak ve sonra da Türkiye'deki tarihi gelişimi kısaca incelenecektir.

Tablo 1. Teftişin Dünyada Tarihsel Gelişimindeki Önemli Dönemler

Dönem	Denetleme Şekli	Amaç	Sorumlular
1620-1850	Kontrol	Kuralları ve yetersizlikleri kontrol	Aileler, vatandaş komiteleri, cemiyetler
1850-1910	Eğitimsel gelişimi sağlama, kontrol	Kuralları denetleme, öğretmenlerin gelişimine yardımcı olma	Yöneticiler, okul müdürleri
1910-1930	Bilimsel, bürokratik	Öğretimin ve etkinliğinin artırılması	Denetleyici okul müdürleri, okul müdürleri, genel ve özel merkez ofisi denetmenleri, yöneticiler
1930-1950	İnsan ilişkileri, demokratik	Öğretimin geliştirilmesi	Okul müdürleri, merkezî ofis denetmenleri
1950-1970	Bürokratik, bilimsel, kliniksel, insan ilişkileri, insan kaynakları, demokratik	Öğretimin geliştirilmesi	Okul müdürleri, merkezî ofis denetmenleri, okul temelli denetmenler
1975-1985	Bilimsel, kliniksel, insan kaynakları, işbirlikçi, koç, akran, sanatsal, yorumsamacı	Öğretimin geliştirilmesi, öğretmen memnuniyetini arttırma, öğrencilerin sınıf olayları anlayışını genişletme	Okul müdürleri, merkezî ofis denetmenleri, okul temelli denetmenler, koç, mentor, meslektaş
1985-...	Bilimsel, kliniksel, insan ilişkileri, insan kaynakları, işbirlikçi, şef, sanatsal, yorumsamacı, kültürel olarak yanıt veren, ekolojik	Öğretimi geliştirme, öğretmen memnuniyetini arttırma, öğrenen topluluklar oluşturma, öğrencilerin sınıf olayları anlayışını genişletme, sınıfta kültürel ve dinsel tutumları analiz etme	Okul temelli denetmenler, koç, müdürler, merkezî ofis denetmenleri

Kaynak: Media, <http://media.wiley.com> /Eylül 2006, Roles Of The School Supervisor (s.5)den uyarlanmıştır.